

PRISIMINIMAI APIE KALBĄ

Iš užrašų

Marcelijus Martinaitis

Ne vien įvairūs gyvenimo įvykiai, bet ir *kalbinė kilmė* mus vienaip ar kitaip lydi visą gyvenimą. Tai dažnai tenka patirti ne tik kuriant tekstus, bet ir bendraujant, prisimenant žmones, santykius su jais, jų kalbėjimo būdą, dainas, pasakojimus. Maža to, mano vaikystės ir jaunystės kaimo žmonės būdavo atpažįstami ne vien iš veido, įpročių, keistenybių, bet ir iš *kalbėsenos* – vartojamų žodžių, jų tarimo, tarties defektų. Mūsų klasikai, sakysim, Žemaitė, mums paliko labai ryškias savo veikėjų kalbines charakteristikas, kokiam Vingių Jonui užteko tik kelių žodžių, kad taptų įsimenamam tingaus kaimo berno tipu. Taip pat tautosakoje – dainose, sakmėse, pasakose – aptinkame daugybę tokių sustingusių kalbinių vaizdinių, kitaip sakant, kalbinių portretų.

Čia reiškesi ypatingas kaimo žmonių kūrybiškumas, nes jie sukūrė ir tam tikrus kalbos vartojimo tipus, kuriais savo kūryboje naudojosi mūsų senieji klasikai: Kristijonas Donelaitis, Motiejus Valančius, Žemaitė, Jonas Biliūnas, Vaižgantas, Vincas Krėvė. Tie kalbiniai ištekliai lyg ir išsemi, kalbinė komunikacija dabar vyksta pasitelkiant kitas bendravimo priemones. Tai sakytina ir apie literatūrą, kuri gerokai mažiau naudojasi tais vaizdiniais kalbos ištekliais, apibūdinančiais veikėjų individualybę ir jų bendruomeninį statusą. Internetas, elektroniniai tinklai savaip ištrina kalbą kaip individualią savastį.

Kalbinė veikla tampa vis anonimiškesnė, nes įvairiais raštais, pareiškimais, nuostatais, protestais dažniau pasisako ne asmenys, o bendruomenės, institucijos, firmos, savo žodinę individualybę slepia visokie interneto komentatoriai ir rašėivos, netgi politikai. Kitaip sakant, kalba, jos išraiškos priemonės vis menkliau charakterizuoja kalbantįjį ar rašantįjį, dažnai neišskiriant net ir rašytojų.

Apskritai žmogų gaubdavo didžiulė kalbinė erdvė, kurioje kiekvienas susidarydavo žodinį arealą priklausomai nuo amžiaus, išsilavinimo, socialinės kilmės, bendravimo būdų ar net savo fizinių išgalių. Vienaip ar kitaip daug ką iš praeities prisimenu *kaip kalbą*. O pagaliau praeitis būna ženklinama žodžiais, vienaip ar kitaip ji *pavirsta kalba*.

Rašomos įvairaus pobūdžio biografijos ir autobiografijos: kūrybinės, intelektualinės, politinės, profesinės... Man kartais kyla mintis parašyti *kalbinę autobiografiją*,

kuri atskleistų labai įdomius ryšius tarp žmonių, jų papročių, visokių pasakymų bei pasakojimų intencijas, asmens sąmonėjimo kelią ir kitokius dalykus. Šiame rašinyje pateiksiu tik kelis fragmentus iš savo užrašų.

Jeigu reikėtų save kaip nors apibūdinti, tai prisiskirčiau prie *uždaros kalbos* tipų, daugiau kalbančių savyje – su savimi, su įsivaizduojamais žmonėmis. Tikriausiai iš čia ir kilo noras tą vidinę savo kalbą išreikšti raštu. Mat augau vienas, o gal ir vienišas, brolis gimė ir augo, kai aš jau miestuose ėjau mokslus. Būdavo taip, kad ištisomis dienomis, suaugusiesiems vis užsiėmus savo rūpesčiais, neturėdavau nė su kuo pakalbėti.

Ir dar. Mano tėviškė buvo labai uždaras kraštas, ties Kalnujais įsispraudęs tarp alksnynų, kur senovėje tęsėsi sunkiai išbrendamos, miškais apaugusios vietos. To krašto žmonės mažai judėjo, buvo gana uždari, mažakalbiai, viską, ko reikėdavo gyvenimui, pasidarydavo patys. Svetimas čia sunkiai prigydavo.

Be to, kalbinė pokario aplinka buvo labai paveikta to meto represijų, trėmimų, persekiojimų baimės. Kalba pasidarė tokia pat pavojinga, kaip ir visokie dokumentai, nuotraukos, laiškai, knygos, dėl vieno kito prasitarimo galėjai susilaukti didelių nemalonių, tapdavo įtartinas net visai nekaltas pasakymas, pasakojimas, daina, partarlė. Labai pritrilo žmonių šnekos, juokavimai. Augdamas pokario metais mažai ką girdėjau apie gimines, jų kilmę, savo krašto žmones. Suaugusieji pradėjo bijoti savo vaikų! Tėvai dažnai apie kažką tarp savęs šnabždėdavosi, o man neretai liepdavo palakstyti kieme ar atlikti kokį darbelį, kad neišgirsčiau paslapčių ir jų neišpasakčiau čia vis užklystantiems „dėdėms“.

Taigi pokario metais nemenka dalis žodinių klodų, vaizdinių, įvardijimų, istorijų, folklorinių pasakojimų tiesiog buvo užmiršti, neperduoti jaunesnei kartai, todėl labai susiaurėjo visas kalbinės veiklos laukas, o su juo smarkiai pasikeitė ir žmonių santykiai, bendravimo būdai, viešojo kalba, ji tapo „sukolektyvinta“, prikaišiota sovietinių naujadarų ir svetimžodžių. Tokia diegiama kalba net nebūdavo ką apie save ir savo artimuosius papasakoti.

O ir šiaip per sunkius ūkio darbus nei tėvas, nei motina neturėdavo laiko su manim užsiimti, ne galvoj būdavo mane pašnekinti, ką nors papasakoti. Nuo ryto iki vakaro mūsų, kaip ir kitose kaimo šeimose, kalba būdavo kasdieninė: ką reikia padaryti, kur nueiti, ką parnešti, sutvarkyti, įsakymai išginti gyvulius, sužiūrėti vištas, parnešti malkų, vandens, pakurstyti ugnį. Liepimai, klausimai, atsakymai, pabarimai. Kartais tik pagirdavo laiku ar gerai atlikus užduotį. Laisvesnėmis valandomis pavargę tėvai dažniausiai tylėdavo. Motina sėdėdavo kažkaip sustingusi, pavaitodama braukydavo nuo darbo geliančias ir patinusias kojas, o tėvas iš kolchozo darbų dažnai pareidavo piktas, kartais jau ir pakaušęs, nieko nesakęs nuvirsdavo į lovą ir užmigdavo.

Kas kita – ankstesnė *šventadienių kalba*, kai susėdus užstalėn ar prie šiltos krosnies, kieme ant suolo ar lankant javus būdavo pasakomas gražesnis žodis, prisimenama kas nors gera. Tada ir mane pašnekindavo, pajuokindavo. Tomis dienomis būdavo nevalia nusikeikti, pasakyti piktesnį žodį į daržą ar javus įmaurojusiam gyvuliui. Beje, su gyvuliais „kalbėdavo“ svetima kalba, juos ragindavo, bardavo ar

šaukdavo koku nors rusišku ar lenkišku žodžiu, lyg jie, kaip kitakalbiai, neturėdavo suprasti mūsų žodžių. Apskritai tėvai vengdavo man girdint pasakyti bjauresnį žodį, nusikeikti, kad ir aš neišmokčiau ko nors negražaus.

Pikčiausi keiksmazodžiai buvo *rupūžė, velnias, perkūnas, žaltys, gyvatė*. Eidamas išpažinties net susirašydavau, kiek tyčia ar netyčia esu tuos žodžius pavartojęs, dėl jų tekdavo sukalbėti po kelis poterėlius. Šiandien žiniasklaidoje, televizijoje, literatūroje, net mokykloje įsigalėjęs „keikūnų kultūrai“, tie žodžiai atrodo labai mieli, neslepia nieko bjauraus, net patariama juos dažniau vartoti vietoj rusiškų. Dabar jau neįsivaizduoju, jog taip kadaise veikė religinė cenzūra, tabu, draudžiantys minėti senųjų tikėjimų mitines figūras.

Beje, ir mano tėviškėje buvo keikiamasi apsčiai ir sodriai, tik kitų kalbų žodžiais, nesidrovint nė vaikų, visiškai nežinant tų keiksmazodžių reikšmės. Gana dažnas buvo vadinamasis rusiškas matas. Netgi motinai, kuri šiaip mane bausdavo už kiekvieną lietuvišką „nepadorų“ žodį, tas matas labai dažnai išsprūsdavo. Kai pats šiek tiek pramokęs rusiškai tą žodį motinai išverčiau, ji labai nustebo, bet netrukus susigriebė, kad atseit lietuvių Dievas to rusiško žodžio nesupranta, tai ir nuodėmė turėtų būti nedidelė.

Šiaip namuose būdavo daug tylėjimo. Man drausdavo ne tik garsiai rėkauti, bet ir kalbėti, ypač švilpauti šventą dieną, mišių laiku, kad *neprišaukčiau velnio*. Apskritai tokiu šventu metu namie, kieme, laukuose reikaludavo tylos, ramios kalbos. Prisimenu nepaprastą sekmadienių tylą, kai nesigirdėdavo ne tik darbo garsų, bet ir žmonių balsų. Netylėdavo tiktai paukščiai ir gyvuliai. Tai būdavo tylos valandos – be reikalo nekalbėti, pereiti į vidinę, bežodę kalbą. Panašiai būdavo meldžiamasi – tyliai, savyje, lyg ir be žodžių. Atrodo, jau vaikystėje būsiu išmokęs tokios „bežodės“ kalbos, kuri ypač praverčia poezijoje, kuri kuriama ne vien žodžiais; beje, savo giliausia esme panašiai reiškiasi ir dainuotinis folkloras.

Tuo tarpu ūkavimas, o ypač švilpimas, švilpavimas būdavo laikomas negeru dalyku. Man aiškindavo, kad taip daro velnias per vienintelę savo turimą šnervę, šventu metu iš visų pakampių sušaukdamas savo vaikus, kad velniukai trukdytų žmonėms melstis, garbinti Dievą. Apskritai įvairūs garsai, neartikuliuota kalba, matyt, būdavo priskiriama kitam – mitiniam, anapusiniam, ne žmonių pasauliui.

Vaikams būdavo nevalia kištis į suaugusiųjų kalbą, pirmiems užkalbinti vyresnį, ko nors be reikalo klausinėti, kartoti suaugusiųjų žodžius, pamėgdžioti jų intonacijas. Vaikų kalba turėdavo būti kitokia – drovi, santūri. Net jau gerokai paaugęs nedrįsdavau ko nors klausinėti už save vyresnio, prašyti, atėjus nepažįstamam žmogui kartais slėpdavausi, bijodamas, kad pašnekintas ar ko nors paklaustas galiu atsakyti ne tais žodžiais.

Tėvai bausdavo už tai, jei vaikas lenda į akis, bando įsiterpti į jų šneką. Jeigu ne vietoje su savo žodžiais pasipainiodavau suaugusiesiems, man didžiausia bausmė būdavo eiti „į užpečkį“, tvartą arba „ant pečiaus“, tai yra reikėdavo lįsti į tokį tarpą tarp krosnies ir sienos arba lipti ant duonkepės mūriuko. O ten buvo gera vieta, nes iš aukšto viską gerai matydavau, girdėdavau, kas ką šneka, ką apkalba, kaip suaugusieji ką nors keiksnija, užmiršę, kad juos girdi, kad stebi įdėmi vaiko akis. Taip

aš „ant pečiaus“, išvengdamas kalbinės „cenzūros“, ėjau pirmuosius gyvenimo ir kalbos mokslus.

Nuo mažens visą laiką jausdavau kalbos, kalbėjimo badą. Jau pramokęs skaityti pasijusdavau dar vienišesnis, radęs knygoje aprašymų, kaip augdami vaikai klausydavosi tėvų ar senelių sekamų pasakų, kaip juos gražiai kalbindavo, dainuodavo lopšines, sūpuodavo. Tėviškėje mažybiniais meiliais žodeliais beveik nesivardindavo nei seni, nei jauni, kartais tik prisiminimuose minėdami mirusius, išvykusius, dingusius be žinios, valgydami Kūčias ar Visų šventųjų dieną.

Kiek siekia atmintis, prisimenu, matyt, iš senų laikų mūsų krašte galiojo tam tikri kalbiniai tabu, ypač vaikams. Būdavo laikoma nusižengimu, jei vaikas tėvą ar motiną pavadindavo vardu. Tiesą sakant, ankstyvoje vaikystėje nė nežinojau jų vardų, o ir jie patys, panašiai kaip ir kaimynų šeimose, vardais nesivardindavo. Atrodydavo labai keista, jei kas tėvą pašaukdavo Dzidoriumi, Dzidu, o motiną – Mare, Marijona. Atrodydavo, kad iš jų tyčiojasi. Taigi augdamas nesu girdėjęs, kad tėvai vienas kitą būtų pavadinę tikrais vardais. Tėvas šeimoje buvo tik *tėte*, motina – *mama*, *motyna*, senelė – *baba*. Net ir šiaip suaugusiojo pavadinti vardu vaikui būdavo nevalia, kad ir mažai pažįstamo. Visi jie būdavo *dėdės*, *dėdžiai*, *dėdynos*, *tetos*, *babos*, *uošviai*, *švogeriai*, *marčios*, *susėdai*, *kūmai*, *kūmos*, *krikšto tėveliai*.

Net ir kaimynų vardų beveik nežinodavau, nes jie vienas kitą vadindavo pravardėmis. Jomis tapdavo koks nors nuolat kartojamas priežodis, parazitinis žodelis, elgesio keistenybė, pomėgis, fizinis trūkumas. Štai viena kita mano tėviškės žmonių pravardė: *Kliunkienė* (nuo žodžio *kliunkis* – kliuksintis sugedęs kiaušinis), *Žilius* (artimas kaimynas, labai anksti visiškai pražilęs), *Atseinas* (iš nuolat kartojamo žodelio *atseit*), mano senelis *Šarap* (tuo žodžiu, parsivežtu iš Amerikos, dažnai mėgdavo nusikeikti), *Purteklis* (turėjo tokią ligą), *Liokajukas* (šio tolimo mūsų giminaičio tėvas Jorudo dvare kadaise tarnavo liokajumi), *Labutis* (pravadinatas dėl pomėgio meiliai su visais sveikintis), *Būtent* (Kalnujų klebono pravardė, nes dažnai kartodavo šį mūsų krašte nevartojamą žodelį), *Išgrauš*, *Ševe* (pagal nuolat kartojamą priežodį *še va*), *Vanas* (nuo žodžio *vadinas*), *Ūkaj* (mano tėvo priežodis *o kai*), *Zaras* (iš brus. *tuojau*), *Pondzelis* (taip buvo pramintas labai liesas mūsų apylinkės žmogus, panašus į medinį dievuką; jie būdavo vadinami *pondziais*, padaryta iš žodžių *ponas Dievas*). Beje, tos pravardės mano tėviškėje būdavo slepiamos nuo jų turėtojų, į akis nesakomos, tik už akių, nebent užpykus.

Moterų taip pat nevadindavo tikrais jų vardais, o pagal vyro vardą: *Dzidorienė*, *Antanienė*, *Jonienė*, *Viktorienė*. Vaikai irgi dažniausiai būdavo šaukiami pagal tėvo vardą ir pavardę. Kol pradėjau lankyti mokyklą, kunigui, kaimynams aš buvau *Dzidoriaus Martinaičiukas*, tuo tarpu mergaitės buvo šaukiamos pagal motinos vardą (*Onos Antosikė*, *Marijonos Janikė*...). Tik pradėjęs lankyti mokyklą įgijau man neįprastą suaugusiojo pavardę *Martinaitis*, prie kurios ilgai negalėjau priprasti. Beje, įgijau ir savo oficialų vardą – *Marcelijus*. Iki tol namie kartais būdavau pašaukiamas antruoju krikšto vardu – *Teodoras (Tavaduors)*.

Tie mano čia minimi vardai, pravardės, pravardžiavimai, kaip dabar man atrodo, nebuvo atsitiktinis dalykas, o yra sisteminiai, arba kitaip – tam tikri gimininiai,

socialiniai ar net mitiniai kodai, vienaip ar kitaip įstatantys žmogų į bendruomenę, nurodantys jo vietą joje, amžių, tam tikrus vaidmenis, šeiminę padėtį. Oficialūs vardai ir pavardės to vaidmens neatlikdavo, priklausė „valdžiai“, oficialiems raštams.

Man iki šiol ta vardo ir pavardės paslaptis, o kartais ir slėpimas tebėra labai įdomus paprotys, matyt, turintis gilius mitines šaknis, nes dar vis veikė senojo tikėjimo vardo tabu, mums gerai žinomas iš pasakų ir sakmių, o ypač iš pasakos apie Eglę ir Žilviną, jų vardų išdavystę. Vardai buvo ir tam tikros likimo šifruotės.

Dabar manyčiau, kad vardai priklauso sudėtingai gimininei, socialinei, pilietinei ar mitinei sistemai, suteikiant vardą, pavardę, pravardę yra koduojama mūsų priklausomybė etnosui, giminei, religinei bendruomenei ar net žymint tam tikras iniciacijos pakopas.

Mūsų giminėje ir mano Paserbenčio kaime nebuvo mados vienas kitam, ypač viešumoje, rodyti didesnę meilumą, kaip jau sakiau, net ir mažiems vaikams, savo vyrui, žmonai pasakyti lipšnesnį žodį. Šiaip tie mūsų žmonės atrodė rūstoki, mažakalbiai, užsisklendę, visada lyg kuo susimąstę ar supykę, o atsipalaiduodavo tik švešdami, susėdę prie stalo, pasistatę „buteliuką“ po talkos ar kokia kita proga, kas nors tada užvesdavo dainą. Daugiausia uždainuodavome mes, jauni, vakarėliuose, gegužinėse. Tik dėdė Antanas turėjo stiprų balsą, dažnai ragindamas vyrus užplėsdavo taip, kaip jis sakydavo, kad gestų lempos.

Tie mano vaikystės žmonės nebuvo pikti, kaip galėjo atrodyti, nes jie žemaičiai. O žemaičiai jie buvo tikri – dūnininkai.

Gerokai vėliau, susidurdamas su rytų aukštaičiais, o ypač su tarškančiais barškančiais dzūkais, stebėdavausi jų smagumu, šnekumu, lipšnumu, greitumu, lengvu kaip tas jų vėjų pustomas smėliukas būdu. Smagesnė buvo gal tik mano teta Antanienė, dėdės parsivesta kažkur nuo Eržvilko. Ir jos kalba buvo kitokia, nemūsiška, sakydavo, kad ji *girinaitė*. Taip vadindavom „miškų žmones“, gyvenančius apie Šimkaičius bei Vadžgirį.

Mes gyvenome ties pačia dūnininkų patarmės riba, nes už poros kilometrų, už Jurbarko vieškelio bei už Kalnujų apie Girkalnį, Ariogalą jau kalbėdavo kitaip, *nemūsiškai*. Mūsų kaimuose kalbėti kitaip, ne savo tarme, būdavo lyg ir gėda, supeikdavo, atseit nori pasirodyti esąs labai *mandras, poniškas*. Kitaip kalbančius įvairiom progom pajuokdavo, pasityčiodavo. Todėl ir aš namie ar su kaimynais net parvažiavęs iš mokslų kalbėdavau *tėvų kalba* – tarmiškai. Ir jau minėtą *Liokajuką* taip pravardžiavo, kad jis, o ypač jo tėvas mėgdavo ką nors pasakyti lenkiškai – Jorudo dvare išmokta „poniška kalba“, dėl to iš jo mūsų žmonės dažnai pasijuokdavo, pamėgdžiodavo.

Ta mūsų kalba buvo primaišyta visokių svetimžodžių. O iš tikrųjų buvo kalbama trim kalbom: tokia lenkų – slavų, vokiečių, žydų, kaip saktų Simonas Daukantas, kalbų sąmėžiniu, nors kaimo žmonės neblogai buvo išlaikę ir dūnininkų tarmę, o jaunesni, vienur kitur pasimokę, jau kalbėdavo ir *knygų kalba* – *lietuviškai*, kuri nelabai įtikdavo senesniems, rašto nemokantiems žmonėms. Mūsų tarmė, pasakojimo intonacijos, kalbos struktūra gerai pagautos Mečislovo Davainio-Silvestraičio paskelbtose Kalnujų ir mano vaikystės kaimų pasakose bei sakmėse.

Tų svetimybų atsiradimo šaltiniai buvo keli. Vienas jų – religija, nes melstasi iš labai senų maldaknygių (tokią turėjo mano senelė) ir giedama iš giesmynų, kuriuose buvo be galo daug polonizmų. Jų būdavo prikaišioti net pamokslai, kitaip sakant, bažnytinė kalba, šventės. Šalia savų žodžių būdavo vartojami *mūkos, cūdai, prajovai, pagrabai, pekla, čiortas, aniolai, apiera, koronė* ir dešimtys kitų svetimžodžių. Kai kurie, ypač man mažiau suprantami, maldų, maldaknygių, giesmynų, pamokslų žodžiai atrodė šventesni, kai kurie net gąsdindavo. Labai bijodavau pamokslų žodžių apie tai, kad ištikus pasaulio pabaigai Dievas ateisias *gyvų ir mirusių sūdyti*. Dėl mirusių – nieko, bet man buvo baisiausia, kad *sūdytys* gyvus, panašiai kaip papjautas kiaules statinėj, o gal ir mane – dar gyvą? Žinoma, nesupratau, kad tas *sūdytys* yra barbarizmas ir reiškė tik teismą.

Daug žodžių buvo vokiškos ar jidiš kilmės, su naujais daiktais parsivežti iš Prūsų Lietuvos ar žydų krautuvėlių, ypač ėmus irti natūriniam ūkiui ir pradėjus apsirūpinti naujais buities reikmenimis, medžiagomis ir mechanizmais. Šia tema daug nekalbėsiu, tik priminsiu, kad šitaip plėtėsi bendravimo būdai, vertybių ir pinigų apytaka, darydama didelį poveikį papročiams, kalbai, žmonių santykiams, pasakojamajai tautosakai, sakysim, „perkvalifikuojant“ velnią, raistuose atliekantį suktas „bankines operacijas“, aitvarus ir panašiai.

Mano krašte kiekvienas žmogus būdavo vienaip ar kitaip stebimas ir įvertinamas bei apibūdinamas žodžiais, nusakančiais jo eiseną, išvaizdą, pomėgius. Kartais pakadavo vieno kito žodžio, nepaminint nei vardo, nei pavardės, ir jau būdavo aišku, apie ką kalbama.

Mūsų namuose buvo labai patogi vieta stebėti einančius žmones. Jau sakiau, kad mūsų sodyba buvo apsupta alksnynų. Tik į šiaurės rytus pro langą matėsi ilgas Palendrių kaimo kelias link Kalnųjų kalvų. Tas langas mums buvo lyg koks televizoriaus ekranas. Šventadieniais ar šiaip neturėdami ką veikti, prie jo susėdę žiūrėdavome, kas kur eina ar važiuoja, kiekvieną jų aptardami, apkalbėdami, spėliodami. Tai būdavo tikros kalbinės pratybos. Štai pasirodo vos matomas taškelis tolumoje, ir jis didėja didėja, kol tampa geriau įžiūrimas.

Apie pasirodančius tame kelyje daugiausia būdavo spėliojama iš eisenos. Dabar nekreipiame dėmesio į tai, kaip kas vaikščioja, sakome *eina* – ir viskas. Šiandien *eina* automobiliai, lėktuvai, darbas, gyvenimas, laikraščiai, paskaitos, posėdžiai, susirinkimai, kompiuteriai, radijas, televizorius, debesys, lietus... Tuo tarpu anuomet beveik apie kiekvieną pažįstamą buvo pasakoma, kaip jis eina. Štai vienas kitas žodis apie tuos ateinančius Palendrių keliu: *atgunglina, atšliaužia, atgoglina, atkulniuoja, atkrypuoja, atsivelka, atkerėplina, atklampoja, atplasnėja, atšleivuoja, atkūprina, atlinguoja, atitipena, atvižliuoja, atlapnoja, atidyžia, atslenka*. Pagal tuos žodžius ne vieną savo tėviškės žmogų regiu atmintyje tarsi gyvą.

Apskritai gražus dalykas yra žmogaus ėjimas, eigastis, iš to ir kyla, sakytume, žmogaus ikonografinis vaizdas. Tuo tarpu literatūroje, mene, filmuose, televizijoje, miestų gatvėse jau beveik nelieka tikrų *einančių, vaikščiojančių*. Šiandien retai pamatysi kur nors laukais, net kaimo keliukais einantį žmogų. Vis birbia traktoriumi, mašinėle, užgulęs mina dviratį. Į toli nubėgantis kelias dar ir šiandien mane

traukia, mėgstu į jį žiūrėti ilsėdamasis, kokioje nors kaimo ar priemiesčio stotelėje laukdamas autobuso, matydamas, kaip kas eina, skuba, juda, svyruoja, plaukia, slenka, važiuoja, skrenda. Bet štai apie savo kojomis judantį žmogų vis mažiau ką turime pasakyti.

Esu įsitikinęs, kad mūsų būdą, santykius vis dėlto nulemia keli dalykai. Tai visų pirma šnekta, tam tikras kalbėjimo tempas ir kraštovaizdis. Žmonės, gyvenę bei augę prie vandens, kalnuotose vietovėse, smarkiai skiriasi nuo gyvenančių lygumose, kalbančių šiek tiek kitokiais žodžiais. Manau, kad ne vieną būdo savybę man yra suteikę ir mano tėviškės žodžiai.